

Jedinečnost a podobnost

V jednom příspěvku (zprávě) z oboru astronomie začíná autor konstatováním, že „ačkoliv je vesmír zcela zaplněn spoustou spirálních galaxií, nenajdeme mezi nimi dva shodné exempláře“. Sám jsem už víckrát studentům připomínal, že na celém světě nenajdeme dva po všech stránkách docela stejné stromy téhož druhu (např. lípy), na jedné jediné lípě nenajdeme dva naprosto stejné listy, v jediném listu dvě naprosto stejné buňky – ale přesto fyzikové (a chemici) předpokládají, že jednotlivé atomy (přesněji jejich jádra) téhož druhu (a téhož izotopu) jsou naprosto stejné. Proč to dělají – a proč to i my běžně děláme? Proč nás více zajímají podobnosti než odlišnosti? Proč máme tendenci všechno vykládat na základě oněch podobností, zatímco ty odlišnosti necháváme obvykle stranou jako nedůležité (pokud je vůbec nějak zaregistrujeme)? – Jistě, jsou „skutečnosti“, kde se nám právě ty zvláštnosti až jedinečnosti přímo vnučují; s tím se nutně setkáváme na lidské úrovni, a ještě to navíc respektují a uznávají jen některé obory, ba i v rámci těch oborů jen některé „hermeneutické“ postupy (a takové přístupy jsou pak podezřívány z „nevědeckosti“). Zdá se, že právě zde se skrývá hluboký, možno hluboce skrytý problém: proč se domníváme (třeba ve „vědách“), že všechno významně důležité musí nutně spočívat na tom, co odhalujeme jako společné, obecné, zákonité, zatímco všechno zvláštní, jedinečné, málokdy se opakující či snad i neopakovatelné považujeme za nedůležité a nahodilé? Už sama myšlenka vývoje a pokroku předpokládá, že uprostřed nesmírného množství nejrůznějších změn a procesů, které se na první pohled zdají být pouze nahodilými, se některé „uplatní“ tak, že jsou teprve ex post, dodatečně „napodobovány“, že se teprve časem ukáží jako schůdné a dokonce „úspěšné“, a že na nich jsou pak založeny celé dlouhé „tradice“, vytvářející docela nové „sféry“ skutečnosti, nové jakoby „světy“ (biosféry, noosféry – civilizace, kultury, náboženské, umělecké, myšlenkové, vědecké atd. „školy“ apod.). Je třeba se pozastavit nad tím, že v takových případech se „vědecký“ přístup okamžitě orientuje na nově vzniklé „podobnosti“, „obecnosti“ a hledá nové „zákonitosti“. A navíc, co je právě tím nejproblematictější: okamžitě je takový vědec nakloněn z jednoho případu (nebo několika mála případů) usuzovat na nějakou širší, obecnou „platnost“. Jestliže z vlastní „zkušenosti“ vidíme a víme, že existuje (a tedy „může“ existovat) taková planeta, jako je naše Země, pak určitě bude takových planet v tom obrovském Vesmíru mnoho; a pokud poměry na naší planetě „umožnily“ vznik takového fenoménu, jakým je oživenost a život, pak jistě v tom velkém Vesmíru bude ještě řada planet, kde také nějaký (byť třeba trochu odlišný) život vznikl. Prostě protože považujeme poměry na naší planetě za velmi důležité (pro nás a vůbec pro organismy), muselo k tomu dojít „zákonitě“, tedy v nějakém smyslu „nutně“. Nic skutečně důležitého nemůže vzniknout „náhodou“, nic nemůže být opravdu „jedinečné“, „unikátní“. Není tohle nějaký hluboký omyl?

(Písek, 101025-1.)